

Lietuvos šaulių sąjunga valstybės gynyboje XX a. 4-ajame dešimtmetyje: šaulių parengtis karinėms užduotims vykdyti

JONAS VAIČENONIS

Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas

Herkaus Manto g. 84, LT-92294 Klaipėda

El. paštas j.vaicenonis@hmf.vdu.lt

Per pirmąjį XXI a. dešimtmetį lietuvių istoriografijoje yra įrodyta, kad pokario anti-sovietinės rezistencijos metu ženklų vaidmenį atliko šauliai. Natūralu, kad didžioji dalis jų karinių ir organizacinių gebėjimų formavosi Lietuvos šaulių sąjungos veiklos metais taikos metu, t. y. XX a. 4-ajame dešimtmetyje, kai vyko intensyvus kariuomenės modernizavimo ir reformavimo bei Lietuvos šaulių sąjungos integracijos į valstybės gynybos sistemą procesas. Šio straipsnio (1) tikslas – išanalizuoti šaulių parengties karinėms užduotims vykdyti raidą, keliant hipotezę, kad įvairiuose mokymuose įgyta kovinė patirtis ne tik galėjo, bet ir turėjo būti panaudota 1944 m. prasidėjusio partizaninio karo Lietuvoje metu.

Raktažodžiai: Lietuvos šaulių sąjunga, partizaninio karo taktika, Lietuvos kariuomenė, valstybės gynyba, partizaninis karas

---

ĮVADAS

Analizuojant pokario rezistenciją, „Karą po karo“, galima konstatuoti buvus tiesioginį ryšį tarp Pirmojoje Lietuvos Respublikoje veikusios paramilitarinės organizacijos – Lietuvos šaulių sąjungos, kuri iš esmės dvidešimt metų buvo rengiama partizaninio karo veiksmams, ir 1944–1953 m. vykusių partizaninio karo veiksmų. Nuolat augančią šaulių parengtį partizaniniam karui tarpukario Lietuvoje pastaraisiais metais savo moksliniuose tyrimuose yra atskleidęs Vytautas Jokubauskas [31; 32]. Nuoseklų šaulių kovos kelią sovietų ir vokiečių okupacijos metais, o sykiu įsiliejimą į partizaninės kovos sūkurį kiek anksčiau yra analizavę istorikai Dalia Kuodytė [34], Dainius Noreika [39] ir Sigitas Jegelevičius [28; 30].

---

(1) Straipsnis parengtas įgyvendinant Lietuvos mokslo tarybos finansuojamą mokslininkų grupių projektą „Paramilitarinių organizacijų reikšmė valstybės gynybos sistemoje: Lietuvos šaulių sąjungos atvejis“ (MIP-001/2013).

Atlikti moksliniai darbai, o kartu siekis įvertinti 1944–1953 m. Lietuvos partizaninį karą tam tikru kokybiniu požiūriu leidžia tyrėjams kelti naujus inovacinius mokslinių tyrimų uždavinius. Apžvelgiant Lietuvos partizaninio karo eigą ir matant gana ženklių buvusių Lietuvos šaulių sąjungos narių dalyvavimą vadovaujančioje grandyje, kyla idėja aptarti ir išanalizuoti būsimų kovotojų patirtis ir karinius gebėjimus. (Iš aštuonių 1949 m. vasario 16 d. LLKS Tarybos Prezidiumo Deklaracijos signatarų du buvo šauliai. Tarp 50 partizanų apygardų, sričių vadų bei LLKS Tarybos narių 7 buvo šauliai [52]. Partizanų apygardų štabų nariais, kartu būrių ar kuopų vadais buvo dar daugiau šaulių [23; 35; 36; 42; 48; 49; 50; 51], tačiau iki šiol nėra jų statistikos duomenų.) Ši patirtis neatsiranda *čia ir dabar*, ji formuojasi per kur kas ilgesnį laiką mokymų ir pratybų procese, palaipsniui įgyjant vis naujų gebėjimų, kuriuos, reikalui esant, galima būtų pritaikyti praktikoje. Todėl mūsų tyrimas krypsta į XX a. 4-ąjį dešimtmetį, kai šauliai, tapę Lietuvos Respublikos gynybos sistemos sudedamąja dalimi, intensyviai buvo rengiami jiems planuose patikėtoms kovinėms užduotims, o ši patirtis, galima teigti, labai pravertė prasidėjus nuožmioms partizaninėms kovoms su Sovietų Sąjungos represinėmis struktūromis.

Norint įgyvendinti užsibrėžtą tikslą, svarbu atsakyti į keletą klausimų. Jeigu remsimės faktu, kad dalis pokario partizanų struktūrinių padalinių formavosi buvusių šaulių padalinių – būrių ar kuopų pagrindu, tada, manome, būtų tikslinga išanalizuoti šių padalinių sudėtį ir taktinius gebėjimus kiek detaliau, o hipotetinius teiginius pailiuoti atskiromis ir bendras tendencijas atspindinčiomis išvalgomis. Taip pat yra svarbu patyrinėti patį mokymo ir karinio rengimo procesą – pažvelgti į jo organizacinius principus, aptarti, ko buvo mokomi šauliai. Visa tai leistų pagrįsti teiginį, kad per kelerius rengimo metus sukaupta patirtis buvo realizuota (ar iš dalies) partizaninių kovų už valstybės laisvę metu. Mūsų tyrimo objektas – Lietuvos šaulių sąjungos padalinių ir atskirų asmenų parengtis valstybės gynybos užduotims vykdyti. Paskutiniaisiais dešimtmečiais Lietuvos istoriografijoje pasirodė naujų Lietuvos šaulių sąjungos istorijos tyrimų, kuriuose atskleidžiami organizacijos rengimo partizaniniam karui principai [31; 32], veikla Lietuvos valstybės kūrimosi aušroje [46; 33; 27], šios paramilitarinės organizacijos ideologiniai aspektai [45; 47; 38], studentų dalyvavimas šaulių veikloje [26], paramilitarinių junginių integracijos į valstybės gynybos sistemą bruožai [43; 44], atskirų LŠS rinktinių ar smulkesnių padalinių istorijos bruožai [37; 29] ir kt. Nepaisant tokio plataus tyrimų spektro, vis dar trūksta gilesnės analizės, kuri atskleistų šaulių įgytą karinių užduočių patirtį rengiantis ginti valstybę ir valstybingumą. Atlikus platesnį tyrimą ateityje būtų galima įvertinti ir iš esmės peržiūrėti LŠS narių indėlį Lietuvos partizaniniame kare 1944–1953 metais. Siekdami užsibrėžto tikslo pradžioje apžvelgsime Lietuvos šaulių sąjungos padėtį valstybės gynybos sistemoje XX a. 4-ajame dešimtmetyje ir jai keliamus uždavinius bei paanalizuosime šaulių parengtį minėtiems uždaviniams įgyvendinti.

LITUOVOS ŠAULIAI – VALSTYBĖS GYNYBOS SISTEMOS DALIS

XX a. 4-ojo dešimtmečio antroje pusėje, artėjant naujo karo grėsmei, dauguma Europos valstybių susirūpino savo saugumo užtikrinimo perspektyvomis. Ši problema ypač buvo aktuali mažoms valstybėms, kurių gynybą galėjo užtikrinti tik visuotinių jėgų mobilizavimas ir totalus tautos pasipriešinimas. Kaip ir kitur Europoje, taip ir Lietuvoje vyko panašūs procesai. XX a. 4-uoju dešimtmečiu Lietuvoje reformuojant kariuomenę žvilgsnis buvo sutelktas į keletą paramilitarinių organizacijų, kurios sudarė visuomeninį valstybės gynybos stuburą. Tai buvo Lietuvos skautų sąjunga, Lietuvių tautinio jaunimo sąjunga „Jaunoji Lietuva“ ir gausiausia paramilitarinė organizacija – Lietuvos šaulių sąjunga. Būtent šiuo periodu LŠS tapo viena

pagrindinių visuomenę konsoliduojančių jėgų [43, 110]. 1940 m. jos gretose jau buvo daugiau nei 80 tūkst. Lietuvos žmonių [32, 388].

XX a. 4-ojo dešimtmečio antroje pusėje Šaulių sąjungos organizacinėje struktūroje veikė 22 rinktinės, iš jų 21 atitiko valstybės administracinį suskirstymą, o XXII, vadinamoji „Geležinkelių“, buvo suformuota dėl geležinkelių apsaugos. 1939 m. praradus Klaipėdos kraštą ir atgavus Vilnių, atitinkamai buvo likviduota XX Klaipėdos rinktinė ir suformuota XXIII Vilniaus rinktinė. Rinktines sudarė būriai ir kuopos, kiekvienas būrys buvo formuojamas iš 3–5 šaulių skyrių [41, 770–771]. Rintinėse buvo daugiau nei 850 vyrų ir daugiau nei 50 moterų šaulių būrių [32, 388], plačiai pasklidusių po visą Lietuvos teritoriją.

Analizuodami aptariamojo laikotarpio šaulių padalinių sudėtį, kaip pavyzdį pasitelksime archyvinę informaciją apie XX a. 4-ojo dešimtmečio antrosios pusės Ukmergės krašto šaulius. Ukmergės rinktinėi priklausė 35 vyrų ir 4 atskiri moterų būriai su 643 nemobilizuojamojo amžiaus šauliais. Būrių vadų pareigas ėjo 15 atsargos karininkų, 7 puskarininkiai, 1 eilinis, 12 netarnavusių kariuomenėje ir 4 šaulės moterys. 83 % netarnavusių kariuomenėje būrių vadų buvo mokytojai. Taip pat užfiksuota, kad rinktinėje buvo 28 atsargos karininkai šauliai; 56 % visų šaulių būrių sudėties buvo tarnavę kariuomenėje. Ginkluotę sudarė 502 šautuvai ir 364 pistoletai [1, 1–17]. Panaši buvo ir kitų šaulių padalinių sudėties struktūra, išskyrus Kauno ir „Geležinkelių“ rinktines. Atkreiptinas faktas, kad iš paminėtų Ukmergės rinktinės būrių 27 būrių būstinė buvo mokykla, kurioje vyko pati įvairiausia veikla. Reikia pažymėti, kad didelė dalis mokyklose dirbusių mokytojų, kartu ir mokyklų vedėjų, aptariamam laikotarpiui buvo šauliai ir intensyviai dalyvavo karinio rengimo procese. Tarp rengiamų šaulių buvo ir nemažai ūkininkų bei valstybės tarnautojų [12, 67; 13, 64; 22, 152].

Modeliuojant valstybės gynybinius planus karo atveju, kariuomenės vadas brg. gen. Stasys Raštikis numatė šaulius panaudoti aktyviai sienos apsaugai [43, 113]. Bendrąja prasme šauliams buvo priskirta partizaninio veikimo taktika, plačiai išnaudojant miškus, pelkes ir t. t., paskirtame plote ar tam tikra kryptimi kiek galima daugiau įrengti kliūčių ir jas ginti, o atsidūrus prieš uždugaryje staigiais ir netikėtai puldinėjimais jį terorizuoti. Šauliai privalėjo greitai susirinkti ir būti pasirengę įgyvendinti numatytus uždavinius. Jie turėjo pradėti veikti gavę įsakymą arba, priešui staiga puolant, paskirtus uždavinius įgyvendinti nelaukiant aukštesnės vadovybės nurodymo ir veikti savarankiškai. Toks taktinis veikimo principas, suteikiant asmeninės iniciatyvos laisvę, tuo metu buvo žinomas ir taikomas Europos karyboje, ypač Vokietijoje [24, 51]. Lenkijos ir Vokietijos pasienyje esančios šaulių rinktinės buvo pavaldžios arčiausiai sienos esančių dalinių vadams. Joms buvo išskirti šie uždaviniai: a) karo pavojaus atveju uždaryti ir saugoti sieną; b) priešui veržiantis per sieną, jam trukdyti ir ženklinti jo pasiektas ribas, rinkti apie priešą žinias; c) vėliau kartu su priedangos daliniais varžyti priešą slinkimą į šalies gilumą. Šiems tikslams atlikti numatyta pasitelkti ar įpareigoti šaulius, kurie per kariuomenės mobilizaciją yra nešaukiami, be to, jie turėjo būti „lietuviško nusistatymo ir pilnai patikimi“ [43, 113]. Šaulių sąjungos vadovybė privalėjo rūpintis tik sienos apsaugai priskirtų rinktinių komplektavimu ir organizacija, apie darbų vykdymą informuoti atitinkamą divizijos vadą. Šaulių būrių pagrindu buvo sudarytas ir dvylikos pasienio apsaugos batalionų tinklas, kurio dėka, be kitų šaulių padalinių, buvo uždengta pietvakarių–pietų–pietryčių Lietuvos valstybinė siena. Kai kurie pasienio apsaugos batalionai buvo sudaromi pasitelkiant ir pasienio policijos pajėgas. Visi batalionai buvo pavaldūs pėstininkų divizijų vadovybei: I–III PAB – III PD; IV–IX PAB – II PD; X–XII PAB – I PD [43, 113–114]. Vykdam mobilizaciją dauguma šaulių turėjo būti pašaukta į reguliariąją kariuomenę. Visi kiti šauliai pagal divizijų vadų nurodymus ir komendantų įsakymus buvo numatyti sargybos tarnybai

pasienyje. Pagrindinis numatytų uždavinių krūvis teko II pėstininkų divizionams, nes jai pavaldūs šaulių ir pasienio apsaugos batalionai dengė pietinį–pietvakarinį valstybės sienos ruožą – pagrindinę tuo metu numanomo priešininko puolimo kryptį. 1938 m. vadovaudamasi Kariuomenės štabo nurodymais „Šauliams mobilizacijos ir operacijų metu panaudoti“ [2, 4–7] divizionų vadovybė išdėstė savąjį šaulių panaudojimo planą [6, 35–38]. Siekiant užtikrinti atskirų kryptų šaulių būrių pajėgumą, numatyta atitinkamų būrių šauliams mobilizacinius paskyrimus nukreipti į tuos pačius būrius. Taigi į gynybinių uždavinių įgyvendinimą kariuomenės vadovybė žiūrėjo gana lanksčiai. Operatyviniai uždaviniai šaulių būriams turėjo būti parengti taikos metu, iš anksto numatant kieno pavaldumui padaliniai priklausos, ką ir kaip turi atlikti. Pradiniu kovų laikotarpiu šaulių padaliniai turėjo veikti savarankiškai. Greta operatyvinių priešo stabdymo ir Lietuvos kariuomenės mobilizacijos priedangos uždavinių šauliams buvo numatyti ir kai kurie apsaugos uždaviniai, pavyzdžiui, tiltų apsauga: pradžioje tiltas saugomas, o priešui prisitartinus ginamas ir naikinamas. Svarbu pažymėti ir tai, kad šaulių būriams skiriamos užduotys ir pirmųjų kovų su priešininku akistata buvo numatomos šalia jų gyvenamosios vietos. Taip ne tik siekta didesnės motyvacijos kovai, būta ir praktinės priežasties – kad šaulys kovotų jam gerai pažįstamoje teritorijoje. Šaulių mokymas turėjo būti nukreiptas ir į partizaninius veiksmus. Mokymu turėjo rūpintis divizionų vadas ir priedangos dalinių vadovybė. II PD atveju – 9-ojo pėstininkų ir 2-ojo ulonų pulkų vadai. Iki 1939 m. sausio 1 d. šaulių būriams turėjo būti suformuluoti uždaviniai, o iki balandžio 1 d. ir konkretūs jų panaudojimo planai.

1939–1940 m. dar kelis kartus buvo skelbiami nauji įsakymai, kuriuose užduotys šaulių padaliniams ir pasienio apsaugos batalionams buvo koreguojamos ir nuolat papildomos. 1940 m. pradžioje Lietuvos karinės vadovybės dėmesys nukrypo į Vokietijos pusę. Būtent iš čia, jos manymu, kilo didžiausia grėsmė ir tikėtasi Lietuvos užpuolimo. 1940 m. balandžio mėnesį, siekiant užtikrinti pagrindinių kariuomenės pajėgų pasirengimą galimai mobilizacijai, kariuomenės vadas įsakė mobilizacijos priedangai panaudoti visus šaulius. Pagrindinis šaulių uždavinys buvo rengti įvairias kliūtis, trukdančias priešui motorizuotų, mechanizuotų dalių judėjimą (ardyti, deginti ir sprogdinti tiltus, kelius užversti medžiais ir akmenimis, užbarikaduoti kelius, gatves ir kitus siaurus praėjimus ir t. t.). Didesnes ir sunkiau apeinamas kliūtis buvo nurodoma ginti. Svarbiausia buvo stabdyti priešui judrių dalių judėjimą. Šalutiniai šaulių uždaviniai buvo svarbesni objektų – tiltų, svarbesnių pastatų, telefono stočių ir kt. – saugojimas priedangos zonos gilumoje. Likusieji priešui užnugaryje turėjo vykdyti partizaninius veiksmus (naikinti atskirus priešui karius ir smulkesnius dalinius, gadinti bei naikinti priešui naudojamus įrenginius – telefono linijas, geležinkelius, tiltus ir kt.), taip pat atlikti kariuomenės žvalgybos funkcijas – rinkti žinias apie priešą ir jas perduoti artimiausiems savo kariuomenės daliniams. Minėtuose nurodymuose buvo pabrėžiama, kad šaulys, dėl įvairių aplinkybių priverstas pasilikti priešui užnugaryje, be atskiro įsakymo, savo iniciatyva pagal aplinkybes pradeda vykdyti partizaninius uždavinius. Ši jo veikla įvardyta kaip labai garbinga, bet kartu sunki ir pavojinga, todėl veikdamas jis turi imtis visų atsargumo priemonių ne tik prieš, bet ir vietinių mums, lietuviams, nepalankiai nusistačiusių gyventojų atžvilgiu.

1940 m. balandį buvo apibrėžti nauji uždaviniai pasienio apsaugos batalionams:

A. Iki priešui įsiveržiant į mūsų teritoriją, kai priešas dar nepuola: a) uždaryti sieną PABn skirtingame bare: nutraukti judėjimą per sieną, kovoti su kontrabanda, kovoti su nelegaliu sienos perėjimu tiek iš vienos, tiek iš kitos pusės; b) 2 km platumo pasienio ruože įrengti kliūtis bei įvykdyti ardymo darbus, kad būtų sutrukdytas priešui motorizuotų dalių judėjimas; c) Kariuomenės štabo II skyriaus instrukcijos nurodymais rinkti žinias apie pasienyje

telkiamą svetimą kariuomenę bei gyventojų nuotaikas anoje pusėje, tam tikslui pasinaudojant taikos metu pasienio policijos turimu agentų tinklu.

B. Priešui veržiantis į mūsų teritoriją: a) smulkų priešų žvalgomųjų dalinių, įsibrovusių į mūsų teritoriją, sunaikinimas, paėmimas nelaisvėn arba nubloškimas atgal per sieną; b) priešų stambesnių jėgų puolimą stabdyti pasipriešinant už iš anksto įrengtų ir vietos šaulių bei kariuomenės dalinių ginamų kliūčių; c) sustabdžius priešą, kartu su šauliais ginti patikėtą barą [19, 7–8].

Įgyvendinant kariuomenės vado nurodymus, šaulių rinktinių vadai, tarpininkaujant II pėstininkų divizijos štabui, atsakingam už valstybės pietų ir pietvakarių krypties gynybą, privalėjo organizuoti patalpas šaulių ginkluotei. Neturint pakankamai tokių patalpų, į pagalbą atėjo ne tik Vidaus reikalų, bet ir Žemės ūkio bei Švietimo ministerijos, kurios sutiko, kad šaulių dalinių ginklai galėtų būti laikomi miškų urėdijose, girininkijose ir pradžios mokyklų pastatuose [8, 19; 9, 9; 10, 10]. Siekiant sparčiau apmokyti šaulius daryti ant kelių prieššarvines ir kitas kliūtis (susprogdinant, sudeginant, išardant, užverčiant ir pan.), šaulių rinktinės vadui pareikalavus, numatyta skirti reikalingus instruktorius iš kariuomenės dalių. Siekiant tikslų turėjo būti sudaryti detalūs šaulių panaudojimo planai, kuriuos vietos šaulių būrių vadams turėjo padėti parengti komendantūrų šaulių reikalų karininkai. Be to, turėjo būti sudaromi žemėlapiai, kuriuose būtų pažymėti išardytini ar degintini tiltai, sprogdintini objektai, užtvaros, perkasos, linijos, kur numatoma gintis iš anksto išsidėstant, linijos, kur numatoma gintis pasitraukiant, pasitraukimo kryptys bei susitelkimo vietos. Visi šie sumanymai ir pasirengimas vykdyti nurodymus turėjo būti įgyvendinti iki 1940 m. liepos 15 dienos. Reikia pažymėti, kad, smarkiai augant šaulių skaičiui, 1940 m. buvo susidariusi kuriozinė situacija. Kariuomenės štabas atkreipė dėmesį, kad divizijose parengti planavimo dokumentai neatitiko esamos situacijos – buvo numatyta panaudoti kone perpus mažiau šaulių, pavyzdžiui, Kauno šaulių rinktinėje 1940 m. gegužės mėn. faktinis šaulių skaičius siekė 4 670, o į planus įtraukti tik 2 489 šauliai, nemobilizuojamų šaulių skaičius siekė 2 510, o į planus buvo įtraukti tik 1 569 šauliai. Divizijos vėlavo atnaujinti esamus planus [20, 48]. Kaip matome, likus mėnesiui iki numatyto termino, priešų kariuomenė iš rytų nelauktai įsiveržė į Nepriklausomą Lietuvą. Valstybės gyvenimas pasuko neplanuota vaga.

KOVINIŲ GEBĖJIMŲ UGDYMAS ŠAULIŲ PADALINIuose

Lietuvos kariuomenės modernizavimo metu, kuris prasidėjo 1935 m. pradžioje, jos vadovybė, kaip jau buvo minėta, palaipsniui ėmėsi įgyvendinti Šaulių sąjungos integravimą į kariuomenės ir valstybės gynybos sistemą. Atsižvelgiant į šauliams formuojamas gynybinės ir partizaninio karo užduotis, buvo siekiama atitinkamą šaulių kontingentą apmokyti ir parengti konkretiems uždaviniams įgyvendinti. Pagrindinis dėmesys buvo sutelktas į netarnavusių ir karo atveju nemobilizuojamus šaulius. Kariuomenės ir LŠS vadovybės parengė įvairių mokymo programų įvairios trukmės kursams. 1937 m. kariuomenės vadovybės organizuotuose 7 dienų kariuomenėje netarnavusių šaulių mokymuose dalyvavo 1 164 asmenys [32, 415]. Bendras mokymų procesas suintensyvėjo 1938–1940 m., kai šaulius siekta supažindinti su naujausia ginkluote, topografija, sprogdinimų teorija ir praktika bei partizaninio karo taktika [32, 415]. Reaguodamas į kariuomenės štabo paskelbtus nurodymus „Šauliams mobilizacijos ir operacijų metu panaudoti“, 1938 m. birželio 28 d. kariuomenės vadas brg. gen. S. Raštikis pritarė kariuomenės štabo ir LŠS vadovybės parengtam šaulių būrių vadų ir padėjėjų kursų planui [3, 218] bei programai [4, 219–221]. Plano tikslas buvo parengti nemobilizuojamų šaulių kontingentą – būrių vadus

ir jų padėjėjus, kuris po mobilizacijos būtų pajėgus perimti vadovavimą šaulių būriams. Vieno mėnesio kursus pavesta organizuoti pėstininkų divizijų vadovybei jai pavaldžiuose daliniuose. I pėstininkų divizija kursus turėjo organizuoti Panevėžyje nuo liepos 11 iki rugpjūčio 12 d., II pėst. divizija – Kaune nuo rugpjūčio 1 iki rugsėjo 2 d., III pėst. divizija – Šiauliuose nuo liepos 20 iki rugpjūčio 21 dienos. Kursams kiekviena divizija privalėjo skirti po 2–3 karininkus ir 4 puskarininkius, taip pat aprūpinti klausytojus visa materialine baze, įskaitant ir gyvenimo sąlygas. Į kursus numatyta išsiųsti atstovus iš 50 % šaulių rinktinėse esančių būrių. Iš viso 430 šaulių. Kaune numatyta parengti 160 šaulių, Šiauliuose – 140, Panevėžyje – 130. Kursuose dalyvaujantys šauliai turėjo turėti vadovavimo gebėjimų ir mažiausiai vidurinės mokyklos išsilavinimą. Kursams buvo numatytos 189 valandos užsiėmimų, iš kurių 44 val. skirtos šaudybai, 42 – sprogdinimams ir ardymams, 39 – kautynėms, po 12 topografijai ir ginklams, 9 – rikiuotei, po 8 – lauko ir vidaus tarnyboms ir 7 – žinių patikrinimui [3, 218]. Šauliai turėjo semtis žinių studijuodami įvairius kariuomenės statusus: kautynių – P51 (*Pėstininkų statusas P-51. II dalis. Kautynės. Kaunas, 1936*), sprogdinimų ir ardymų – Tch9 ir Tch64 (*Kelių tiesimas, taisymas ir ardymas: Tch-64. Kaunas, 1936*), šaudymo – G30 (*Šautuvų, karabinių, l. kulkosvaidžių ir pistoletų šaudymo ir rankinių granatų svaidymo statusas G-30, Kaunas, 1937*) ir kt. Mokant kautynių daugiausia dėmesio planuota skirti būrio veiksams puolant, ginantis, stabdant, žvalgant – 10 val., nakties veiksams – 8 val., būrio veiksams pasalose ir užpuolimams – 6 val., partizaniniams veiksams – 2 val. ir kt. [4, 219–221]. Kaip ir buvo numatyta, kursai buvo įgyvendinti, ir netrukus sulaukta pėstininkų divizijų vadovybės refleksijų. 1938 m. spalį savo vertinimus išsakė II pėst. divizijos vadas div. gen. Edvardas Adamkavičius ir jo štabas. Jie konstatavo, kad šaudymo įgūdžiams vietoje planuotų 44 val. prireikė 56 valandų. Atsiliepime išreikštas pageidavimas ateityje daugiau dėmesio skirti ginkluotei, nes šauliai dažniausia kariuomenėje netarnavę, „<...> nežino net paprasčiausio 98 m. vokiško šautuvo [šautuvas Mauser, 1898 m. modelis – *aut. pastaba*]. Kitų ginklų kaip lengv. ir sunk. kulkosvaidžių visai net nematę. Su rankinėm granatom tas pats. O šauliams tas būtina“ [7, 225]. Pažymėta, kad sisteminius puolamuosius ir gynybinius veiksmus šauliai vargiai ar kada naudos, todėl siūlyta daugiau dėmesio sutelkti į kovinius veiksmus naktį ir pasalų rengimą. Taip pat siūlyta keletą valandų skirti ir ryšių priemonėms – pasiklausymui ir telefono linijų gadinimui. Kartu konstatuotas per mažas kadrinių puskarininkių skaičius, kuris buvo numatytas tokių didelių grupių mokymui. Išreikštas pageidavimas kursus pailginti iki dviejų mėnesių, nes, divizijos vadovybės manymu, per numatytą laiką netarnavusiesiems kariuomenėje įskiepyti būtinas žinias yra sudėtinga [7, 225]. Greta šaulių būrių vadovaujančio personalo rengimo buvo organizuojami ir kiti kursai. Vieni tokių buvo 9 dienų kursai kliučių ir ardymų instruktoriams paruošti. Šie mokymai taip pat atitiko XX a. 4-ajame dešimtmetyje numatytas užduotis šauliams karo atveju. Kaip savo tyrimuose pažymi Vytautas Jokubauskas, nuo 1939 m. kovo mėn. pabaigos mokyti sprogdinti įvairius objektus į inžinerinius kariuomenės dalinius turėjo būti pasiūsta po vieną nemobilizuojamą šaulį iš kiekvieno organizacijos būrio (iš viso 842 žmonės) [32, 417]. Tokių apmokymų poreikis buvo milžiniškas. Pavyzdžiui, 1939 m. rugpjūčio mėn. Vilkaviškio šaulių rinktinėje sprogdinimo užduotims reikėjo parengti net 59 asmenis iš 68, kurie su sprogdinimo darbais nebuvo susipažinę, bet buvo įtraukti į tokių užduočių vykdymo komandas [16, 100]. 1940 m. pavasarį 1-ame inžinerijos batalione buvo parengti 58 I Kauno rinktinės šauliai instruktoriai. Augant karo grėsmei, kariuomenės vadovybė nurodė mokymo programos valandas, skirtas antriniam dalykams studijuoti, perkelti, stengiantis kuo nuodugniau išėti tuos dalykus, kurie yra svarbiausi vykdant karo metu šauliams numatomus uždavinius [14, 162]. 1940 m. kursų trukmė padidinta viena diena ir

sudarė 10 dienų apmokymų ciklą [17, 156]. Taip pat reikia pažymėti, kad kursai ir mokymo stovyklos netarnavusiesiems kariuomenėje buvo įgyvendinami toje pačioje vietoje [18, 52]. Kursai vyko iki pat paskutinės laisvos valstybės minutės. Prasidėjus Lietuvos okupacijai, jau kitą dieną jie buvo sustabdyti [22, 152]. Rengiant kliūčių ardymo instruktorius, kautynėms skirta 5 val., šaudybai – 7 val., ginklams – 6 val., šaudymams – 3 val., sprogdinimams – 44 valandos [11, 169–170].

1940 m. pavasarį priedangą vykdančioms šaulių rinktinėms buvo įsakyta sudaryti sprogdintojų komandas, kurios pavojaus atveju turėjo susprogdinti tiltus. Pavyzdžiui, Marijampolės šaulių rinktinės uždavinys: „Susprogdinti gelžbetoninį tiltą per Šešupę, Kalvarijos mieste Vilniaus gatvėje, per 3 val. po įsakymo gavimo, sudaryta komanda iš 2-os Kalvarijos šaulių kuopos: Komandos viršininkas ats. viršila Martinkaitis Albertas, pavaduotojas ats. pusk. Latoža Juozas, Kružikas Jonas, Rutkauskas Klemensas, Šermukšnis Adolfas ir t. t. Bendrai 27 asmenys. Susprogdinti plento tiltą per Šešupę pietinėje Kalvarijos miesto dalyje <...>: Komandos viršininkas ats. viršila Matulevičius Juozas, pavaduotojas ats. pusk. Zareckas Vladas, Mackevičius Jonas, Vaičiula Juozas ir t. t. Bendrai 35 asmenys. Susprogdinti malūno tvenkinį Kalvarijos dvare 2 val. 10 min. po įsakymo gavimo. Komandos viršininkas ats. pusk. Tupčiauskas Pranas, pavaduotojas ats. jaun. pusk. Žemaitis Vincas, Jokubauskas Jurgis ir t. t. Bendrai 11 asmenų. Susprogdinti geležinkelio tiltą per upę Šešupę, Kazlų-Rūdos Šeštokų ruože 45 klm. Prie Kalvarijos. 2 val. po įsakymo gavimo. Komandos viršininkas ats. viršila Račinskas Jurgis, pavaduotojas ats. psk. Kerza Olesius, Gražulis Pijus ir t. t. Bendrai 13 asmenų“ [15, 109–111]. Divizijų vadovybė, siekdama, kad numatytų uždavinių įgyvendinimas karo atveju vyktų sklandžiai, rūpinosi sprogstamosios medžiagos, skirtos užduotims, išdėstymu kuo arčiau objektų [5, 102].

Įvairiuose kursuose ir mokymuose sukaupta šaulių patirtis buvo testuojama įvairiuose manevruose, kuriuos organizavo kariuomenės vadovybė. 1938–1940 m. manevruose buvo tikrinami šaulių gebėjimai vykdyti partizaninius kovos veiksmus ir stabdomąsias kautynes. Įvertinus anksčiau paminėtus vykdomus mokymus, išskirtinas jų kompleksiškas ir aiškus suderinimas su rengiamais valstybės gynybos planais.

1940 m. birželio 15 d. Lietuvos Respublikos vyriausybei priėmus sovietų ultimatumą, prasidėjo valstybės okupacija. Įsakymo priešintis Lietuvos kariuomenė, o kartu ir šauliai nesulaukė, prasidėjo sovietizacijos procesai, o netrukus okupantų taikinyje atsidūrė ir Lietuvos šaulių sąjunga [40, 1–47], apie kurios uždavinius karo metu priešas buvo informuotas. Specialiame 1940 m. išleistame leidinyje apie Lietuvą, aptariant Šaulių sąjungą, buvo pažymima, kad karo atveju šauliams pafrontės zonoje priskiriama žvalgybos bei partizaninių veiksmų funkcija [25, 39–40]. 1940 m. liepos mėn. Lietuvos šaulių sąjunga buvo likviduota, vadai suimti, o ginklai atiteko sovietų represinėms struktūroms, tačiau, kaip pažymi istorikas Sigitas Jegelevičius, nors represinės struktūros sugebėjo suardyti ir likviduoti organizacijos vadovaujantį personalą, tačiau per keliolika taikos metų suformuota struktūra, kurios pagrindas buvo būriai, veikę teritoriniu principu, liko nesuardyta. Šauliai į kovą pakilo 1941 m. vasarą, Birželio sukilimo metu, ir, kaip teigia kai kurie autoriai, buvo pagrindinė šio sukilimo jėga [28, 80]. Čia išvegsime ne tik nesuardytą šaulių organizacijos struktūrinį tinklą, socialinius ryšius ir jo veikimą, bet ir pasirengimą stoti į kovą ir veikti savarankiškai naujomis nenumatytais aplinkybėmis. XX a. 4-ojo dešimtmečio antroje pusėje Lietuvoje vykdytas šaulių parengimas įvairioms karinėms užduotims davė rezultatų. Šauliai pasklido po įvairias militarines arba sukarintas formuotes vokiečių okupacijos metais (šaulių vaidmenį jose plačiai yra aptaręs istorikas Hektoras Vitkus), buvę šauliai buvo susiję su Lietuvos laisvės armijos pagrindine veikla ir

aktyviai dalyvavo 1944 m. prasidėjusiame partizaniniame kare. Tad tikėtina, kad per keletą metų sukaupia patirtis ir įgyti gebėjimai tarpukario Lietuvoje buvo efektyviai realizuoti Lietuvos rezistencinėje kovoje, kuri po karo truko dar beveik ištiesą dešimtmetį.

IŠVADOS

Apibendrinant Lietuvos šaulių sąjungos narių parengties karinėms užduotims vykdyti XX a. 4-ajame dešimtmetyje atliktą tyrimą, galima daryti išvadą, jog įgyvendindama Lietuvos šaulių sąjungos integravimą į valstybės gynybos sistemą, kariuomenės vadovybė XX a. 4-ojo dešimtmečio antroje pusėje rengė planus, kuriuose aiškiai apibrėžė šaulių vietą gynybos sistemoje, suformulavo konkrečias užduotis: užtikrinti kariuomenės mobilizacijos priedangą, karo atveju – priešininko pajėgų stabdymą, įrengiant kliūtis bei naikinant inžinerinius objektus, vykdyti žvalgybos veiksmus, o atsidūrus prieš ugnugaryje, pradėti partizaninius veiksmus. Besikeičiant geopolitinei Lietuvos valstybės situacijai, šie planai buvo operatyviai koreguojami ir tikslinami. Planų sudarymas, administravimas ir realizavimas buvo patikėtas kariuomenės divizijų ir šaulių sąjungos vadovybėms, kurios, nepaisant išskylančių materialinių problemų ir organizacinių nesklaidumų, numatytus uždavinius sėkmingai realizuodavo.

Gynybinių ir kovinių uždavinių partizaninio karo sąlygomis įgyvendinimui reikėjo parengti nemobilizuojamų šaulių kontingentą, kurio ženkliai dalį sudarė ūkininkai, tarnautojai, mokytojai, atstovaujantys patriotiškai nusiteikusiems Lietuvos periferijos gyventojams. Galima daryti išvadą, kad būtent šie Lietuvos šaulių sąjungai priklausę žmonės buvo vietos bendruomenės jungiantys asmenys, kurie, iškilus politinei krizei, apie save turėjo sutelkti patikimus, socialiniais ryšiais susietus artimos aplinkos žmones. Šiems asmenims ir buvo stengiamasi įdiegti vadovavimo būriams gebėjimus, suteikti specialių taktinių įgūdžių, būtinų kovojant partizaninį karą. Šaulių rengimas vyko lygiagrečiai su kariuomenės vadovybės planavimo veiksmis, nuolat tobulinant ir papildant karinių mokymų turinį.

Šaulių parengtis karinėms užduotims vykdyti XX a. 4-uoju dešimtmėčiu Lietuvoje apėmė beveik išimties visus sąjungos padalinius, kurie mokymams skirdavo nustatytą skaičių žmonių. Per dvejus su puse – trejus intensyvių mokymų ir pratybų Lietuvoje metus (1937/1938–1940 m.) įvairių specialių gebėjimų – vadovavimo, kliūčių įrengimo, sprogdinimų, ardymų, kautynių bei partizaninio karo veiksmų – pirminiais skaičiavimais, įgijo nuo 15 iki 20 % Šaulių sąjungos narių. Tai leidžia patvirtinti istoriografijoje suformuotą teiginį, kad mokymų metu sukaupia karinė patirtis galėjo būti sėkmingai panaudota Lietuvos teritorijoje partizaninio karo metu Antrojo pasaulinio karo pabaigoje ir jam pasibaigus.

Gauta 2015 09 07
Priimta 2015 11 11

Šaltiniai ir literatūra

- [1] 1937 04 29 LŠS II Ukmergės rinktinės veikimo planai pavojaus metu, slaptas asmeniškias. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*, f. 509, ap. 1, b. 382, l. 1–17.
- [2] 1938 05 21 LR KAM Kariuomenės štabas, I skyrius, Nr. 798 slaptas-asmeniškias, Šauliams mobilizacijos ir operacijų metu panaudoti nurodymai. *LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 1024, l. 4–7.
- [3] 1938 06 25 Šaulių būrių vadų ir padėjėjų kursų planas. *LCVA*, f. 510, ap. 1, b. 342, l. 218.
- [4] 1938 06 25 Šaulių būrių vadų ir padėjėjų kursų programa. *LCVA*, f. 510, ap. 1, b. 342, l. 219–221.
- [5] 1938 08 25 LR KAM II pėst. diviz. štabas, I skyrius, Nr. 3449 slaptas, Vilkaviškio apskrities komendantui. *LCVA*, f. 510, ap. 1, b. 342, l. 102.
- [6] 1938 09 19 LR KAM II pėst. diviz. štabas, I skyrius, Nr. 4509 slaptas-asmeniškias, Šauliams mo-

bilizacijos ir operacijų metu panaudoti nurodymai. *LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 1024, l. 35–38.

[7] 1938 10 19 Pastabos apie mokymą šaulių būrių vadams ir jų padėjėjams tobulinti kursuose, slaptas. *LCVA*, f. 510, ap. 1, b. 342, l. 225.

[8] 1939 02 21 LR KAM I skyrius, Nr. 37259, slaptas-asmeniškąs ponui Vidaus reikalų ministrui. *LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 1024, l. 19.

[9] 1939 02 21 LR KAM I skyrius, Nr. 37260, slaptas-asmeniškąs ponui Žemės ūkio ministrui. *LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 1024, l. 9.

[10] 1939 02 21 LR KAM I skyrius, Nr. 37258, slaptas-asmeniškąs ponui švietimo ministrui. *LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 1024, l. 10.

[11] 1939 05 Šaulių sąjungos kliūčių ardymo instruktorių kursų programa. *LCVA*, f. 510, ap. 1, b. 342, l. 169–170.

[12] 1939 05 16 LR KAM XVIII Biržų šaulių rinktinės vadas, Nr. 47, slaptas, Šaulių sąjungos vadui raportas. *LCVA*, f. 561, ap. 2, b. 1312, l. 67.

[13] 1939 05 16 LR KAM VII Šiaulių šaulių rinktinės vadas, Nr. 195 sl., slaptai, Šaulių sąjungos vadui raportas. *LCVA*, f. 561, ap. 2, b. 1312, l. 64.

[14] 1939 06 12 LR KAM Kariuomenės štabas I skyrius, Nr. 37918 slaptas [Kariuomenės štabo viršininko pranešimas divizijų vadams, karo technikos ir kavalerijos viršininkams, šaulių sąjungos vadui]. *LCVA*, f. 510, ap. 1, b. 342, l. 162.

[15] 1939 07 XIV Marijampolės šaulių sprogdinimams bei ardymams atlikti komandų sąrašas. *LCVA*, f. 510, ap. 1, b. 342, l. 109–112.

[16] 1939 08 05 LR KAM Vilkaviškio komendantūra, Mobilizacijos skyrius, Nr. 495 slaptai, II pėst. divizijos vadui raportas, *LCVA*, f. 510, ap. 1, b. 342, l. 100.

[17] 1940 04 09 LR KAM Šaulių sąjungos vadas, Nr. 6172, Rinktinių vadams. *LCVA*, f. 561, ap. 2, b. 1312, l. 156.

[18] 1940 04 13 LR KAM 9-o pėst. liet. kunig. Vytenio Pulko vadas, Nr. 316, slaptas II pėstininkų divizijos vadui raportas. *LCVA*, f. 510, ap. 1, b. 342, l. 52.

[19] 1940 04 29 LR KAM II pėst. div. štabas, Nr. 2233, slaptas asmeniškąs, Nurodymai PABn panaudoti. *LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 1153, l. 7–8.

[20] 1940 05 16 LR KAM Kariuomenės štabas, I skyrius, Nr. 603, slaptas asmeniškąs II PD vadui. *LCVA*, f. 510, ap. 1, b. 342, l. 48.

[21] 1940 06 01 LR KAM Telšių šaulių rinktinės vadas, Nr. 1173, Šaulių sąjungos vadui raportas. *LCVA*, f. 561, ap. 2, b. 1312, l. 142.

[22] 1940 06 18 LR KAM III Vilkaviškio šaulių rinktinės vadas, Nr. 1607, Šaulių sąjungos vadui raportas. *LCVA*, f. 561, ap. 2, b. 1312, l. 152.

[23] ABROMAVIČIUS, Stanislovas; ŽYGELIS, Dalius. Didžiosios Kovos apygardos vadas Mečislovas Kestenis – Serbentas. *Karys*, 2015, Nr. 3, p. 46–51.

[24] BUTAR, Prit. *Tarp milžinų. Mūšis dėl Baltijos šalių 1939–1945*. Kaunas: Vox altera, 2014. 336 p.

[25] БУБНОВ, М. А. *Лумва*. Москва: Государственное военное издательство Наркомата обороны Союза ССР, 1940, с. 39–40.

[26] ČERNIAUSKAS, Norbertas. Nepriklausomos Lietuvos studentija Lietuvos šaulių sąjungos veikloje 1919–1940. Iš: *Lietuvos šaulių sąjunga: praeitis, dabartis, ateitis*. Kaunas, 2009, p. 25–38.

[27] JANAUSKAS, Pranas. Šaulių vaidmuo likviduojant lenkų karinės organizacijos (POW) maištą Lietuvoje 1919 metais. Iš: *Lietuvos šaulių sąjungos istorijos fragmentai*. Kaunas, 2002, p. 54–61.

[28] JEJELEVIČIUS, Sigitas. Birželio sukilimo brendimas ir jo prasmė, 1941 m. birželio sukilimas – Tautos valios vykdymas. Iš: *Atmintis*. Kaunas, 2002, p. 80.

[29] JEJELEVIČIUS, Sigitas. Nemunaičio šaulių būrys ir jo vieta LŠS XIX a. (Alytaus) rinktinės

- istorijoje. Iš: *Lietuvos šaulių sąjungos istorijos fragmentai*. Kaunas, 2002, p. 28–53.
- [30] JELEVIČIUS, Sigitas. Šauliai 1940–1941 m. antisovietinėje kovoje. Iš: *Lietuvos šaulių sąjunga valstybės ir visuomenės tarnyboje 1919–2004*. Kaunas, 2005, p. 157–180.
- [31] JOKUBAUSKAS, Vytautas. „Vieni vienį“: šaulių rengimas partizaniniam karui 1924–1940 m. Lietuvoje. *Istorija*, 2012, t. LXXXVI, p. 11–24.
- [32] JOKUBAUSKAS, Vytautas. „Mažųjų kariuomenių“ galia ir paramilitarizmas. *Tarpukario Lietuvos atvejis*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2014. 587 p.
- [33] JUREVIČIŪTĖ, Aušra; VEILENTIENĖ, Audronė. Lietuvos šauliai Nepriklausomybės kovose (1919–1920). Iš: *Lietuvos šaulių sąjunga valstybės ir visuomenės tarnyboje 1919–2004*. Kaunas, 2005, p. 23–55.
- [34] KUODYTĖ, Dalia. Šauliai antinaciniame pasipriešinyje ir partizaniniame kare (1941–1953). Iš: *Lietuvos šaulių sąjunga valstybės ir visuomenės tarnyboje 1919–2004*. Kaunas, 2005, p. 181–197.
- [35] MARKUCKYTĖ, Elena; PILKAUSKAS, Donatas. *Kovoję už brangią Tėvynę: Algimanto apygardos partizanų istorija*. Panevėžys, 2008.
- [36] MARKUCKYTĖ, Elena; PILKAUSKAS, Donatas. *Kovoję už brangią Tėvynę: Vyčio apygardos partizanų istorija*. Panevėžys, 2012.
- [37] MUTURAS, Algimantas. *Mažeikių šaulių tryliktoji*. Mažeikiai, 2008. 200 p.
- [38] NEFAS, Mindaugas. Lietuvos šaulių sąjungos ideologija: vidiniai ir išoriniai jos kūrėjai. Iš: *Lietuvos šaulių sąjunga: praeitis, dabartis, ateitis*. Kaunas, 2009, p. 11–24.
- [39] NOREIKA, Dainius. Nuo Lietuvos šaulių iki miško brolių: lokalsios ginkluotos struktūros raidos tyrimas. *Genocidas ir rezistencija*, 2012, Nr. 2 (32), p. 47–73
- [40] RAŠTIKIS, Stasys. *Lietuvos šaulių sąjungos likvidavimas, Lietuvių archyvas, Bolševizmo metai*. Studijų biuro leidinys. Vilnius, 1944, p. 1–47.
- [41] STATKUS, Vytenis. *Lietuvos ginkluotos pajėgos 1918–1940 m.* Chicago, 1986. 1040 p.
- [42] STRAZDAS, Kazys. *Ukmergės krašto laisvės kovų keliais*. Kaunas, 2012.
- [43] VAIČENONIS, Jonas. Lietuvos šaulių sąjunga Valstybės gynyboje 1935–1940 metais. Iš: *Lietuvos šaulių sąjungos istorijos fragmentai*. Kaunas, 2002, p. 110–119.
- [44] VAIČENONIS, Jonas. Lietuvos šaulių sąjungos integracijos į valstybės gynybos sistemą XX a. 3–4-uoju dešimtmečiais proceso bruožai. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis. T. XXVIII: Paramilitarism in the Eastern Baltics, 1918–1940: Case Studies and Comparisons / Paramilitarizmas Rytų Baltijos regione 1918–1940: atvejo studijos ir lyginimai*. Klaipėda, 2014, p. 128–139.
- [45] VAREIKIS, Vygantas. Bandytas apčiuopti šaknis: ideologinės Lietuvos šaulių sąjungos ištakos. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis. T. XXVIII: Paramilitarism in the Eastern Baltics, 1918–1940: Case Studies and Comparison / Paramilitarizmas Rytų Baltijos regione 1918–1940: atvejo studijos ir lyginimai*. Klaipėda, 2014, p. 19–40.
- [46] VAREIKIS, Vygantas. Dėl „lango į platųjį pasaulį“: Lietuvos šaulių sąjunga 1923 metų Klaipėdos sukilimo metu. Iš: *Lietuvos šaulių sąjunga: praeitis, dabartis, ateitis*. Kaunas, 2009, p. 57–76.
- [47] VAREIKIS, Vygantas. Šaulių sąjunga, lenkai, žydai: LŠS ideologijos ir propagandos bruožai. Iš: *Lietuvos šaulių sąjungos istorijos fragmentai*. Kaunas, 2002, p. 126–142.
- [48] ŽYGELIS, Dalius. Algimanto partizanų apygarda. *Karys*, 2014, Nr. 11, p. 44–53.
- [49] ŽYGELIS, Dalius. Antanas Ylius – Vilkas. Dvasininko ir kovotojo kelias. *Karys*, 2014, Nr. 4, p. 48–53.
- [50] ŽYGELIS, Dalius. Vaclovas Voveris – Žaibas. „Karo po karo“ didvyris. *Karys*, 2014, Nr. 3, p. 46–53.
- [51] ŽYGELIS, Dalius; RAPALIS, Aurimas. Platelių krašto partizanas Kostas Gelžinis – Girėnas. *Karys*, 2014, Nr. 6, p. 46–53.
- [52] ŽILYTĖ, Enrika. Lietuvos partizanų vadovybės kolektyvinė biografija. VU Istorijos fakultetas, istorijos bakalauro darbas. Vilnius, 2014.

JONAS VAIČENONIS

The Lithuanian Riflemen's Union in state defense in the third decade of the 20th century: Riflemen preparation for military actions

Summary

The article discusses a purposeful formation of military and organizational skills in the Lithuanian Riflemen's Union in the third decade of the 20th century in Lithuania. This particular period was significant for the processes of intensive army modernization and reformation and the integration of the Lithuanian Riflemen's Union into the state defense system. The article analyses the development of riflemen preparation for the military actions. It is claimed that the experience gained in military training could be, had to be and was used during the Lithuanian guerilla war in 1944. In the second half of the third decade of the 20th century, in order to integrate the Lithuanian Riflemen's Union into the state defense system, the leaders of the Lithuanian army prepared plans which clearly defined the place of the riflemen in state defense. Specific tasks were formed according to which the riflemen had to guarantee the undercover of mobilization; to resist the enemy in case of war by constructing barriers or destroying objects of engineering; to work as scouts; to initiate partisan activity in the rear of the enemy. The creation, administration and realization of the plans were trusted for the headquarters of army divisions and the Riflemen's Union, which successfully implemented the tasks despite certain problems. In case of the critical circumstances, the members of the Lithuanian Riflemen's Union had to be able to gather and unite reliable people from the local communities to fight for the Lithuanian freedom. Therefore, riflemen training had to help them to acquire leading skills and knowledge of partisan war. The preparation of riflemen was in accord with the plans of the army leadership; the content of riflemen training was often revised and updated. In the third decade of the 20th century, the preparation of riflemen for military actions involved all units of the Lithuanian Riflemen's Union. During the two or three years of intensive training in Lithuania (1937/1938–1940), approximately 15–20% of riflemen acquired various special skills: group leadership, barrier building, organizing explosions; conducting works of deconstruction; fighting and organizing partisan war. Thus it can be stated that the fighting experience gained during the training could have been successfully used during the partisan war at the end of and after the WWII.

Key words: Lithuanian Riflemen's Union, organizing partisan war, Lithuanian army, state defense, guerilla war